

- Menigmanns jødehat utløste holocaust

Kunne naziregimets folkemord på jødene under krigen bare skje i Tyskland? Debatten raser i Tyskland etter at boken «Hitlers villige bødler» er blitt bestselger.

Aftenpostens korrespondent
ULF PETER HELLSTRØM

Berlin

Ja, mener den unge amerikanske historikeren Daniel Jonah Goldhagen. - Nei, svarer hans tallrike kritikere i Tyskland. De inkluderer mange av etterkrigstidens fremste historikere.

Goldhagens bok «Hitler's willing Executioners» (Hitlers villige bødler) kom ut i tysk oversettelse for en måned siden. Boken har skapt en enorm debatt i Tyskland som kan minne like meget om hysteri som historie. Den tykke murstenen av en bok rives bort fra bokhandlene. Forlaget Siedler har solgt 80 000 eksemplarer på fire uker.

Motstand og sympati

Den unge amerikaneren har vist personlig riot ved å ta turen til Tyskland, der han nå møter sitt publikum - og sine kritikere - i stappfulle lokaler i Hamburg, Berlin, Frankfurt og München. Opprørte tyskere er skeptiske eller rådvile til Goldhagens teser.

Den unge historieforskeren fra Harvard-universitetet vekker motstand, men møter også sympati, ikke minst blant de gjenlevende ofrene etter naziregimets jødeforfølgelser. Goldhagens påstand om at antisemittismen i Tyskland var så utbredt - og hatsk - at vanlige tyskere av egen vilje stilte opp som jødene bødler, har satt gemyttene i kok. Og igjen er det et innspill fra USA som har utløst den brede folkedebatten blant tyskerne. Forrige gang det skjedde, var da den ameri-

kanske serien «Holocaust» ble vist på tysk fjernsyn for 15 år siden.

Goldhagen skriver med bred penn at de tallrike tyskere som deltok i jødeutryddelsen ikke var viljeløse tannhjul i Hitler-regimets maskineri. De stilte opp som villige deltagere fordi de var preget av den «eliminatoriske antisemittismen» som var et særtrekk ved det daværende tyske samfunn.

Harvard-professorens standpunkt gir dermed hele det tyske folket et slags medansvar for folkemordet, selv om Goldhagen selv under sin Tyskland-turné omhyggelig presiserer at han ikke taler om en kollektiv skyld. Hans generaliserende teser får likevel mange til å se rødt.

Faren overlevde

Morderne var «vanlige tyskere». Og deres landsmenn hadde grepet anledningen til å overta mordernes rolle hvis de hadde fått muligheten, mener historikeren, som selv er av jødisk avstamning. Hans rumenske far overlevde oppholdet i konsentrasjonsleiren.

Den unge Goldhagen skriver om familiefedre i politi-bataljonene, funksjonærer i den store forvaltningen eller vaktmannskapenes slektninger som bivånet og støttet opp om myrderiene fra sidelinjen. De var alle gjerningsmennene i denne ufattelige forbrytelsen.

Historikeren har spesielt tatt for seg de mange tyskere i politi-bataljoner og vaktlag i konsentrasjonsleirene som deltok aktivt i folkemordet. Han mener at det trolig dreier seg om hundretusener av tyske borgere som slett ikke tilhørte makteliten i Hitlers Tyskland. Goldhagen har analysert rettsdokumenter og dagbøker og trukket sin konklusjon om jødehatets spesielle betydning for folkemordet.

Under turnéen i Tyskland har Goldhagen vunnet publikumsmøtene, men vært en smule på defensiven i den faglige debatten

med sine kritikere. Harvard-professoren har innrømmet at han i sin bok har satt tingene på spissen. Han har forsvart sin fremstilling med at det er viktig å komme bort fra bildet - som andre historikere har skapt - av at tyskerne var roboter, uten egen vilje, tro og samvittighet.

Blant Goldhagens heftige kritikere finnes den kjente historikeren Hans Mommsen, som hevder at Goldhagen gir en forenklet og dermed forfeilet analyse av årsakene til jødeutryddelsene. Mommsen og mange av historikerne som har gransket folkemordet, mener at det var et helt sett av faktorer som samlet skapte Auschwitz og de andre konsentrasjonsleirene.

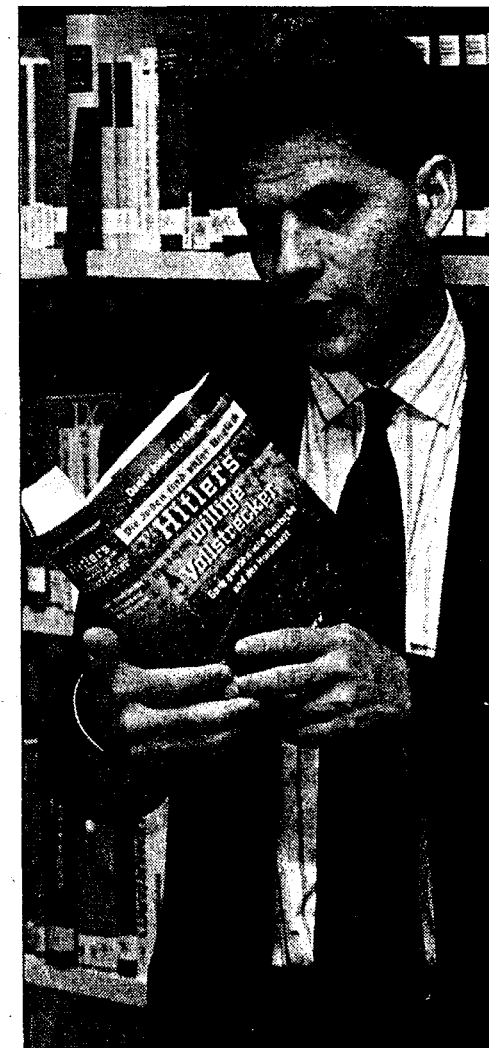
De henviser blant annet til det totalitære regimets undertrykkelse og tvang, det tyske byråkratets lydige hær av skrivebord-byråkrater og mistenksomheten og angsten som rådet under mellomkrigstidens depresjon. Jødehatet var utbredt, men bare en av forklaringene på det moralske forfallet som skapte barbariet under krigen, mener de.

Intet nytt lys

Goldhagen hevder at han har gjort et banebrytende arbeid. Men egentlig makter han ikke å kaste nytt lys over tragedien, mener Mommsen og andre.

Harvard-professoren hevder at det spesielle jødehatet i Tyskland kan spores tilbake til det 19. århundret og enda tidligere. Kritikere minner om at Tyskland frem til den første verdenskrig fremsto som et fristed for mange jøder.

Amerikaneren har ikke foretatt en vitenskapelig sammenligning av antisemittismen i Tyskland og andre land. Det har fått hans faglige kritikere til å undres på hvordan han da kan gi jødehatet i Tyskland en så spesiell status. På dette punkt har Goldhagen ikke gitt så overbevisende svar under sin Tyskland-turné.



BESTSELGER: Daniel Jonah Goldhagens bok «Hitlers villige bødler» rives vekk fra bokhandlene. Forlaget Siedler har solgt 80 000 eksemplarer på fire uker.